

Madde Bağımlılığı Olan Hastaların Ebeveynlerinde Öfke Düzeyi: Öfkenin, Depresyon ve Anksiyete Düzeyi ile İlişkisi

The Aggression Level of the Parents of Patients with Substance Use Disorder: The Relationship Between Aggression and the Level of Depression, and Anxiety

Suat Ekinci¹, Merve Yalçınay², Hanife Uğur Kural³, Hasan Kandemir⁴

¹ Dr., Avrupa Meslek Yüksek Okulu

² Klin. Psk., Koç Üniversitesi Hastanesi Psikoloji Bölümü

³ Klin. Psk., Fransız Lape Hastanesi Psikoloji Bölümü

⁴ Doç. Dr., Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi AD

ÖZET

Amaç: Madde bağımlılığı olan hastaların ebeveynlerinde öfke düzeyinin araştırılması, öfkenin, depresyon ve anksiyete düzeyi ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. **Gereç ve Yöntem:** Madde bağımlılığı olan hastaların 40 ebeveyni, madde bağımlılığı ebeveyn grubunu, madde bağımlılığı grubu ile yaş ve cinsiyet bakımından denkleştirilmiş, DSM IV TR tanı ölçütlerine göre eksen 1 tanısı almamış 40 kişi, kontrol grubunu oluşturmuştur. Çalışmaya katılmayı kabul etmiş ve bilgilendirilmiş onam formunu imzalamış olan kişiler çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmaya katılanlara, Sosyo-demografik Veri Formu, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri, Beck Anksiyete Ölçeği uygulanmıştır. DSM IV TR eksen I tanıları belirlemek için, yapılandırılmış klinik tanı görüşmesi kullanılmıştır. **Bulgular:** İki grubu ölçek puanları açısından karşılaştırdığımızda, MBE grubunda, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği, Beck Anksiyete Ölçeği ve Beck Depresyon Envanteri puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. MBE grubunda 18 kişide (%45) eksen I eş tanı tespit edilmiştir. Ölçekler arasındaki ilişki incelendiğinde, MBE grubunda, öfke ile anksiyete ve depresyon arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. **Sonuç:** Bu çalışmada madde bağımlılığı olan kişilerin ailelerinde öfke düzeyinin yüksek olduğu, öfke ile depresyon ve anksiyete düzeyleri arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. MBE grubunda yüksek oranda eksen I eş tanı görülmektedir. Madde bağımlılığı olan hastaların ebeveynlerine yönelik psikiyatrik değerlendirmelerin ve tedaviye yönelik müdahalelerin göz ardı edilmemesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Madde bağımlılığı, aile, öfke, anksiyete ve depresyon

(Klinik Psikiyatri 2016;19:125-129)

DOI: 10.5505/kpd.2016.20592

SUMMARY

Objectives: The aim of this study is to research the aggression level in parents of patients with substance use disorder and to examine the relationship between aggression and the level of depression and anxiety. **Methods:** 40 parents of patients with substance use disorder are included in substance use parents group. 40 participants who were equalized with the substance use parents group in terms of age and gender and do not have an Axis I diagnosis are considered as the control group. Parents who accepted to participate to the study and signed informed consent form included in the study. With the aim of collecting the data, a Sociodemographic Data Form, Buss-Perry Aggression Questionnaire, Beck Depression Inventory, and Beck Anxiety Inventory were given to the participants. In order to determine DSM-IV-TR Axis I diagnoses, The Structured Clinical Interview for DSM-IV-TR was used. **Results:** As we compared two groups in terms of scale scores, it was found that the scores of Buss-Perry Aggression Questionnaire, Beck Anxiety Inventory, and Beck Depression Inventory was higher in substance use parents group than the control group. It was revealed that 18 participants in substance use parents group (45%) had Axis I diagnosis comorbidity. Regarding the relationship between scales, there was a positive relationship between aggression and the level of depression and anxiety. **Conclusion:** In this study, it could be suggested that the aggression level was higher in the families of patients with substance use disorder and that there was a relationship between aggression and the level of depression and anxiety. In substance use parents group, high prevalence of Axis I diagnosis comorbidity was observed. We think that it is essential to handle the aggression problems of parents in the process of treatment of patients with substance use disorder.

Keywords: Substance use disorder, family, aggression, anxiety and depression

GİRİŞ

Öfke ile madde kullanımı arasındaki ilişki bir çok çalışmanın araştırma konusu olmuştur. Yapılan çalışmalarda madde kullanım bozukluğu olan kişilerde, öfke düzeyinin yüksek olduğu (Zweben ve ark. 2004, Gerra ve ark. 2004), öfkenin madde kullanımına başlamak için bir risk faktörü olduğu (Childress ve ark. 1994, Mathias ve ark. 2015), yine öfkenin artmış madde kullanımına ve yineleme için risk oluşturduğu gösterilmiştir (Acton 2003, Lane 2003, Miller 1991).

Madde kullanım bozukluğu olan hastalarda öfke düzeyi ve öfkenin madde kullanımına başlama ve seyri üzerindeki etkisini araştırılan bir çok çalışma olmasına rağmen, madde bağımlılığı olan hastaların ebeveynlerinde öfke düzeyi araştırılmamıştır. Madde bağımlılarının ebeveynleri ile ilgili yapılan, kısmen öfke ile ilişkili olabilecek çalışmalar; ebeveynlerin kişilik özelliklerinin, ebeveyn tutumlarının, ebeveynlerin birbirlerine karşı öfkeli ve saldırgan davranışların, çocuklarda madde kullanımı için risk faktörü olup olmadığına yöneliktir.

Bu konuda en kapsamlı çalışma Swendsen ve ark. (2002), tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada madde kullanım bozukluğu gelişiminde ailesel kişilik özellikleri araştırılmıştır. Ailede olumsuz duygu dışavurumunun, madde kullanımı için risk faktörü olduğu ifade edilmiştir.

Fals- Stewart ve ark. (2003), yaptıkları çalışmada, anne ve baba arasındaki öfkeli ve saldırgan davranışların sıklığı, babada antisosyal kişilik özelliklerin varlığı madde kullanımına başlamak için risk faktörü olduğu ifade edilmiştir.

Madde kullanımı olan hastaların ebeveynlerinde öfke düzeyi araştırılmamıştır.

Bu çalışmanın amacı:

1. Madde kullanımı olan kişilerin ebeveynlerinde öfke düzeyini araştırmak
2. Öfke düzeyi ile depresyon ve anksiyete düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığını incelemektir.

YÖNTEM

Örneklem

Çalışma grubu, İstanbul'da yer alan Özel Balıklı Rum Hastanesi'nde ayaktan veya yatarak tedavi gören ve madde bağımlılığı olan hastaların 40 ebeveyninden oluşmuştur. Kontrol grubu ise, yaş ve cinsiyet bakımından denkleştirilmiş, DSM IV TR kriterlerine göre, Eksen 1 tanısı olmayan 40 kişiden oluşmuştur.

Çalışmaya Dahil Olma Kriterleri: Çalışmaya katılmayı kabul etmiş, okuma yazma bilen, bilgilendirilmiş onam formunu imzalamış olan kişiler çalışmaya dahil edilmiştir.

Çalışmaya Dahil Olmama Kriterleri: Çalışmaya katılmayı kabul etmeyen, okuma yazma bilmeyen bilgilendirilmiş onam formunu imzalamayan ve psikotik semptomları olanlar.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, çalışma grubuna ve kontrol grubuna sosyo-demografik bilgileri belirlemek için hazırlanan Sosyo-demografik Veri Formu, Beck Depresyon Envanteri, Beck Anksiyete Ölçeği, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği ve Eksen I ek tanıları belirlemek için SCID I uygulanmıştır. SCID I hastalarla yüz yüze görüşme ile psikiyatri uzmanı tarafından uygulanmıştır.

Sosyo-demografik Veri Formu: Araştırmacılar formunda, hem çalışma hem kontrol grubundaki katılımcıların yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, eğitim düzeyi ve çalışma durumuna, yönelik sorular kullanılmıştır.

DSM-IV Eksen I tanıları koymak için Yapılandırılmış Klinik Tanı Görüşmesi (SCID-I): SCID-I, DSM-IV eksen I tanılarının konulması için geliştirilmiş, yarı yapılandırılmış bir görüşmedir. Eğitimli görüşmeciler tarafından uygulanır (First ve ark. 2002) Altı modülden oluşmakta ve tamamlanması 25-50 dakika sürmektedir. Türkçe güvenilirlik ve geçerlilik çalışması yapılmıştır (Öztürkçügil ve ark. 1999).

Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ): Beck Depresyon Ölçeği, yetişkinlerde depresyon riskini, depresif semptomların düzeyini ve ağırlık derecelerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir (Beck 1961). 21 adet 4 seçenekten oluşan bu ölçekte, kişinin bu 4 seçenekten kendisi için uygun olan bir tanesini seçmesi beklenmektedir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması ise Hisli (1989) tarafından yapılmıştır ve kesme puanı olarak ise 17 bulunmuştur.

Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ): Beck ve ark. (1988) tarafından geliştirilen bu ölçek anksiyete semptomlarının sıklığını ölçmeyi amaçlayan bir öz-bildirim ölçeğidir. 21 maddeden oluşmaktadır ve bu 21 madde 0'dan ("Hiç") 3'e ("Ciddi düzeyde, Dayanmakta çok zorlandım") Likert tipi ölçek üzerinden puanlanmıştır. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması ise Ulusoy, Şahin ve Erkman (1998) tarafından yapılmıştır.

İstatistiksel Analiz

İstatistiksel analiz için Windows SPSS 13.0 programı kullanılmıştır. Kategorik değişkenler arasındaki farkı incelemek için ki kare testi kullanılmıştır. İki grup arasındaki ortalama değer farklılıklarını değerlendirmek için bağımsız t testi kullanılmıştır. Ölçekler arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için pearson korelasyon testi kullanılmıştır. İstatistiksel olarak anlamlılık düzeyi, tüm değerler için $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

MBE grubu ile kontrol grubu arasında yaş, cinsiyet, eğitim ve medeni durum açısından istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı ($p > 0.05$) (Tablo 1).

Tablo 1: MBE grubunun ve Kontrol grubunun sosyo -demografik verilerinin karşılaştırılması

	MBE Grubu (n:40)	Kontrol Grubu (n: 40)	Anlamlılık
Yaş (ort±SS)	44. 88±6.74	44.10 ± 8.31	t= 0.458 p= 0.648
Cinsiyet (erkek/kadın)	(15/25)	(15/25)	$\chi^2 = 0.000$ p = 1
Eğitim yılı;	7.90±3.41	9.00±3.61	t= - 1.401 p =0.165
Meslek ; Çalışıyor	22	30	$\chi^2 = 3.516$ p= 0.61
Çalışmıyor	18	10	
Medeni hal; Evli	32	27	$\chi^2 = 1.614$ p = 0.204
Boşanmış	7	13	

ort=ortalama, ss= standart sapma

Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ): Buss ve Perry tarafından saldırganlık ve öfke düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilen bu ölçek 29 maddeden oluşmaktadır (Buss ve Perry 1992). Bu 29 maddenin her biri 0'dan ("Hiç benim özelliğim değil"), 4'e ("Tamamen benim özelliğim") Likert tipi ölçek üzerinden puanlanmıştır. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Demirtaş Madran (2012) tarafından yapılmıştır. Fiziksel saldırganlık, düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık olmak üzere 4 adet alt ölçeği bulunmaktadır.

MBE grubunda, 18 kişide (%45) en az bir tane, eksen I eş tanı vardı. En sık rastalanan psikiyatrik bozukluk duygudurum bozukluğuydu (%32.5). Alkol ve madde kullanım bozukluğu (%10), anksiyete bozukluğu (%7.5) , cinsel işlev bozukluğu (%2.5) oranları tespit edilmiştir.

İki grubu ölçek puanları açısından karşılaştırdığımızda, MBE grubunda, BPSÖ, BDÖ, BAÖ puanları daha yüksekti ve bu fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydeydi ($p < 0.05$)(Tablo 2).

Tablo 2: İki grubun ölçek puanlarının karşılaştırılması

	MBE Grubu (n= 40)	Kontrol Grubu (n=40)	Anlamlılık
	(ort. ±ss)	(ort. ±ss)	
Beck depresyon ölçeği (BD Ö)	15.15 ±9.11	7.45±6.34	t=4.38 p<0.001
Beck anksiyete ölçeği (BA Ö)	15.60±12.24	8.75±5.19	t=3.25 p=0.002
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ)	47.8±14.48	21.98±13.33	t=4.11 p<0.001

ort: ortalam a, ss: standart sapma

MBE grubunda, ölçekler arasında ilişki incelendiğinde, BPSÖ ile BDE ve BAÖ arasında pozitif bir korelasyon saptandı (sırasıyla $r= 0.334$, $p <0.001$, $r=0.373$ $p <0.001$).

MBE grubunda eş tanısı olmayan 22 kişi ile sağlıklı kontrol grubu BPSÖ skorları bakımından karşılaştırıldı. Eş tanısı olmayan MBE grubunun yaş ortalaması 43.90 ± 6.70 , kontrol grubunun 43.24 ± 7.31 'idi. Eş tanısı olmayan MBE grubunun %57.1'i (8 kişi), kontrol grubunun %60'ı (15 kişi) erkeklerden oluşmaktaydı. İki grup arasında yaş ve cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark saptanmadı (sırasıyla $t=0.456$, $p>0.05$, $\chi^2 = 1.516$ $p>0.05$). Eş tanısı olmayan MBE grubunun BPSÖ skor ortalaması 24.10 ± 13.32 , kontrol grubunun BPSÖ skor ortalaması 21.98 ± 13.33 'idi. İki grup arasında BPSÖ skorları bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı ($t=1,390$, $p>0.05$).

TARTIŞMA

Bu çalışmada, madde bağımlılığı olan hastaların ebeveynlerinde öfke düzeyi araştırılmış, öfke düzeyi ile anksiyete ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişki olup olmadığı incelenmiştir.

Yaptığımız çalışmada, madde bağımlılığı olan hastaların ebeveynlerinde öfke, anksiyete ve depresyon düzeylerinin sağlıklı kontrol grubuna oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.

Madde bağımlılığı olan hastaların ebeveynlerinde yüksek oranda eksen I eş tanı tespit edilmiştir.

MBE grubunda 18 kişide (%45) en az bir tane eksen I eş tanı vardı. 13 kişide (%32.5) duygudurum bozukluğu, 4 kişide (%10) alkol ve madde kullanım bozukluğu, 3 kişide (%7.5) anksiyete bozukluğu ve 1 kişide (%2.5) cinsel işlev bozukluğu eş tanısı saptandı.

MBE grubundaki eş tanı sıklığı, önceki çalışmalarla uyumludur (Wills ve ark. 2003, Yüncü ve ark. 2009, Ekinci & Kandemir 2015). Yüncü ve ark. (2009), madde kullanım bozukluğu olan ergen hastaların ebeveynlerinde eş tanı sıklığı araştırmış, çalışmada eksen I eş tanı sıklığı %45, duygudurum bozukluğu eş tanı sıklığı %33, alkol ve madde kullanım bozukluğu eş tanı sıklığı %10, anksiyete bozukluğu %2.5, somatizasyon bozukluğu %3.4 olarak bulunmuştur.

Çalışmamızda, MBE grubunda öfke düzeyi kontrol grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Madde bağımlılığı ebeveyn grubunda öfke düzeyi daha önce araştırılmadığı için çalışma sonuçlarımızı karşılaştırma şansı bulamadık. Madde bağımlılığı olan hastaların ebeveynlerinde öfke düzeyi araştırılmamış daha çok öfke ile ilişkili sayılabilecek çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar; ebeveyn tutumlarının, olumsuz duygu dışavurumunun, ebeveynlerin kendi aralarındaki saldırgan davranışlarının, çocuklarında madde kullanımını için risk faktörü oluşturup oluşturmadığına yöneliktir ve (Fals-Stewart 2003, Kristen Von Sydow 2002, Swendsen 2002, Sajjadi 2015).

Öfke ile depresyon ve anksiyete düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki saptandı. MBE grubundaki öfke düzeyinin daha

yüksek olmasında, eş tanılarının etkili olabileceği düşünülerek, eş tanısı olmayan MBE grubu ile sağlıklı kontrol grubunu karşılaştırdığımızda iki grup arasında öfke düzeyi bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı. Yine bu elde ettiğimiz bulguları, daha önce yapılan çalışma olmadığı için kıyaslama şansı bulamadık.

SONUÇ

Yapılan bu çalışmada, madde bağımlılığı olan hastaların ebeveynlerinde öfke, anksiyete ve depresyon düzeyinin kontrol grubundan daha yük-

sek olduğu bulunmuştur. Eş tanısı olmayan MBE grubu ile kontrol grubu arasında ise öfke düzeyi bakımından fark bulunmamıştır. Öfke ile depresyon ve anksiyete arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Madde bağımlılığı olan hastaların ebeveynlerine yönelik psikiyatrik değerlendirmelerin ve tedaviye yönelik müdahalelerin göz ardı edilmemesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Yazışma adresi: Dr.Suat Ekinci, Avrupa Meslek Yüksek Okulu, İstanbul, drsuatekinci@gmail.com

KAYNAKLAR

- Acton GS (2003) Measurement of impulsivity in a hierarchical model of personality traits: Implications for substance use. *Subst Use Misuse*, 38:67-83.
- Beck AT (1961) An inventory for measuring depression. *Arch Gen Psychiatry*, 4:561-571.
- Beck AT, Epstein N, Brown G ve ark. (1988) An inventory for measuring clinical anxiety: Psychometric properties. *J Consult Clin Psychol*, 56: 893-897.
- Buss AH, Perry M (1992) The Aggression Questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63: 452-459.
- Childress AR, Ehrman R, McLellan, AT ve ark. (1994) Can induced moods trigger drug-related responses in opiate abuse patients. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 11:17-23.
- Demirtaş Madran HA (2012) Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nin Türkçe Formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23:1-6.
- Ekinci S, Kandemir H (2015) The Frequency of co-occurring disorders, childhood trauma and self-esteem in the parents of substance dependent individuals. *Journal of Psychiatry*, 18:240, doi: 10.4172/Psychiatry.1000240
- Fals-Stewart W, Kelley ML, Cooke CG ve ark. (2003) Predictors of the psychosocial adjustment of children in which fathers abuse drugs. *Addict Behav*, 28:1013-1031.
- First MB, Spitzer RL, Gibbon M ve ark. (2002) Structured Clinical Interview for DSM-IV-TR Axis I Disorders, Research Version, Patient Edition. (SCID-I/P) New York: Biometrics Research, New York State Psychiatric Institute.
- Gerra G, Zaimovic A, Moi G, Bussandri M ve ark. (2004) Aggressive responding in abstinent heroin addicts: Neuroendocrine and personality correlates. *Progress in Neuro-Psychopharmacology and Biological Psychiatry*, 28:129-139.
- Hisli N (1989) Beck Depresyon Envanterinin üniversite öğrencileri için geçerliliği, güvenirliliği. *Psikoloji Dergisi*, 7:3-13.
- Lane SD, Cherek DR, Rhoades HM ve ark. (2003) Relationships among laboratory and psychometric measures of impulsivity: implications in substance abuse and dependence. *Addict Disord Their Treat*, 2:33-40.
- Mathias, CW, Duffing, TM, Acheson A ve ark. (2015) Aggression as a predictor of early substance use initiation among youth with family histories of substance use disorders *14:230-240*.
- Miller L (1991) Predicting relapse and recovery in alcoholism and addiction: neuropsychology, personality, and cognitive style. *J Subst Abuse Treat*, 8:277-91.
- Öztürkçügil, A, Aydemir, Ö, Yıldız, MDA ve ark. (1999) DSM-IV Eksen I Bozuklukları için yapılandırılmış klinik görüşmenin (SCID-I) Türkçeye uyarlanması ve güvenilirlik çalışması. *İlaç ve Tedavi Dergisi*, 12:233-6.
- Sajjadi H, Harouni GG, Sani MS (2015) Personal, familial and environmental determinants of drug abuse: A causal-comparative study. *Global Journal of Health Science* 7: 367-374.
- Swendsen JD, Conway KP, Rounsaville BJ ve ark. (2002) Are personality traits familial risk factors for substance use disorders? Results of a controlled family study. *Am J Psychiatry*, 159: 1760-1766.
- Von Sydow K, Lieb R, Pfister H ve ark. (2002) What predicts incident use of cannabis and progression to abuse and dependence? A 4-year prospective examination of risk factors in a community sample of adolescents and young adults. *Drug and Alcohol Dependence*, 68:49-64.
- Ulusoy M, Şahin N, Erkman H (1998) Turkish version of The Beck Anxiety Inventory: Psychometric properties. *J Cognitive Psychotherapy: Int Quaterly*, 12:28-35.
- Wills TA, Gibbons FX, Gerrard M ve ark. (2003) Family communication and religiosity related to substance use and sexual behaviour in early adolescence: A test for pathways through self-control and prototype perceptions. *Psychol Addict Behav*, 17: 312-323.
- Yüncü Z, Kesebir S, Özbaran B ve ark. (2009) Madde kullanım bozukluğu olan ergenlerin ebeveynlerinde psikopatoloji ve mizaç: Kontrollü bir çalışma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20:5-13.
- Zweben JE, Cohen JB, Christian D ve ark. (2004) Psychiatric symptoms in metamphetamine users. *The American Journal on Addictions*, 13:181-190.